

Wereldcampus

Beleidsplan Wereldburgerschap

**DE
JOHANWITT**

**MAKEN WE SAMEN
STAAT MIDDEN IN DE WERELD
BIEDT UITSTEKEND ONDERWIJS**

Inhoud

Inleiding	3
<i>Schoolcontext.....</i>	3
<i>Missie .....</i>	4
<i>Ambities.....</i>	4
Theoretisch kader.....	5
<i>Wettelijke opdracht.....</i>	5
<i>Inspectie & basisvaardigheden .....</i>	6
<i>SLO-conceptkerndoelen burgerschap .....</i>	6
<i>Visie op burgerschap .....</i>	7
Curriculum burgerschapsonderwijs.....	11
<i>Uitgangspunten curriculum burgerschap .....</i>	11
<i>Didactiek.....</i>	13
<i>Lesprogramma .....</i>	14
<i>Leeruitkomsten.....</i>	16
<i>Beoordeling .....</i>	16
Professionalisering	17
<i>Professionaliseringstrajecten schooljaar 2024-2025 .....</i>	17
<i>Professionaliseringstrajecten schooljaar 2025-2026 .....</i>	18
Evaluatie en kwaliteitszorg.....	19
<i>Evaluatiemethoden .....</i>	19
<i>Kwaliteitsindicatoren .....</i>	19
<i>PDCA .....</i>	19
<i>Waarborgen.....</i>	20
Ambities & doelen wereldcampus 2024-2025.....	21
<i>Korte termijn doelen & acties .....</i>	21
<i>Lange termijn doelen & acties.....</i>	21
Literatuurlijst.....	22
Bijlagen.....	24

Inleiding

De uitdagingen die voortkomen uit een snel veranderende, globaliserende en complexe wereld, maken dat het onderwijs een essentiële rol speelt bij het vormen van betrokken en verantwoordelijke burgers. Scholen hebben een wettelijke opdracht om 'actief burgerschap en sociale cohesie' te bevorderen (Wet voortgezet onderwijs, 2020). Deze opdracht vereist dat scholen leerlingen actief voorbereiden op hun rol in een pluriforme en democratische samenleving, waarbij kennis van en respect voor mensenrechten, gelijkheid en democratische waarden worden benadrukt.

In de superdiverse context van Den Haag erkent de school het belang van deze opdracht. Het is de missie van de school om leerlingen niet alleen academische vaardigheden bij te brengen, maar hen ook op te leiden tot zelfverzekerde, goed geïnformeerde en maatschappelijk betrokken wereldburgers. Op de Johan de Witt Scholengroep krijgt burgerschapsonderwijs een wereldgerichte invulling (Biesta, 2022). De school creëert een omgeving waar leerlingen vrijuit kunnen spreken en kritisch kunnen denken, ook over gevoelige onderwerpen. De scholengroep stimuleert leerlingen om maatschappelijke en duurzaamheidskwesties vanuit diverse perspectieven te benaderen, democratische principes toe te passen in het dagelijks leven en zelfvertrouwen te ontwikkelen als actieve wereldburgers (Eidhof, 2022; United Nations, 2015; Bianchi et al., 2022).

De introductie van een specifiek beleidsplan voor burgerschapsonderwijs is daarom een noodzakelijke stap om te voldoen aan zowel de wettelijke eisen als aan de behoeften van de leerlingen. Dit plan zal de kwaliteit en consistentie van het onderwijs waarborgen en ervoor zorgen dat alle leerlingen zijn uitgerust met de noodzakelijke vaardigheden om lokale, nationale en globale uitdagingen aan te gaan. Het beleidsplan zal fungeren als een blauwdruk voor de integratie van burgerschapsonderwijs binnen de school.

Schoolcontext

De Johan de Witt Scholengroep is een school voor openbaar voortgezet onderwijs met zes locaties in de binnenstad van Den Haag. Binnen de scholengroep zijn alle opleidingen van het voortgezet onderwijs vertegenwoordigd: vmbo-basis, vmbo-kader, mavo, havo, vwo, gymnasium en praktijkonderwijs. Daarnaast biedt de scholengroep ook de Entree-opleiding, de Internationale Schakelklas (ISK) en het Middle Years Programme van het Internationaal Baccalaureaat (MYP-IB) aan. Vanuit alle opleidingen wordt invulling gegeven aan een gedeelde primaire taak, namelijk het bieden van kwalitatief goed onderwijs vanuit hoge positieve verwachtingen.

Met de aanwezigheid van meer dan 91 nationaliteiten, waarbij minstens 85% van de leerlingen een niet-westers migratieachtergrond heeft en 48% van de leerlingen nieuwkomer is, kan de Johan de Witt Scholengroep met recht als etnisch cultureel diverse school worden aangemerkt. Daar komt bij dat de meeste leerlingen op de Johan de Witt Scholengroep afkomstig zijn uit een zogenoemd armoedeprobleemcumulatiegebied (APCG). Sterker nog, de school staat met ruim 84% van haar leerlingen uit dergelijke postcodegebieden in de top drie van Nederland (NCO, 2022; Magister, 2023; MMP, 2023). Leerlingen met verschillende culturele achtergronden, uit diverse sociaaleconomische omgevingen, met uiteenlopende voorkeuren, verschillende opleidingsniveaus en afkomstig uit zowel het reguliere primair

onderwijs als nieuwkomers, zitten samen bij elkaar op één school. In het schoolplan van de Johan de Witt Scholengroep staat omschreven hoe de school deze superdiversiteit van haar leerlingenpopulatie omarmd. Dit doet de school door met haar onderwijs leerlingen bewust en verantwoordelijk met de wereld om hen heen om te leren gaan, zich open op te stellen en vanuit meerdere perspectieven te leren kijken. Op die manier draagt de school haar visie “Johan de Witt staat midden in de wereld” uit (Johan de Witt Scholengroep, 2022).

Missie

De Johan de Witt Scholengroep biedt onderwijs, waardoor iedere leerling goed toegerust en met vertrouwen de weg in de samenleving kan vervolgen.

Dit onderwijs:

- is van hoge kwaliteit;
- wordt verzorgd in een veilige en plezierige omgeving waarin we met elkaar leren en werken, met aandacht en respect voor elkaar;
- houdt rekening met verschillen;
- sluit aan bij ieders behoeften, interesses, prestaties en ambities;
- stimuleert maatschappelijke betrokkenheid en draagt actief bij aan de (lokale) samenleving.

Ambities

Met dit beleidsplan sluiten we aan bij, onder andere, de volgende ambities uit het schoolplan:

De Johan de Witt Scholengroep staat midden in de wereld

1. De lesprogramma's gebruiken de contextrijke omgeving binnen de scholengroep (de wereld in huis) en die van de stad Den Haag als oefenplaats, maar kijken ook over de grenzen heen. Leerlingen maken zo kennis met mogelijkheden in de maatschappij en ontdekken hun eigen interesses.
2. Onze leerlingen geloven in hun eigen kunnen en treden zelfverzekerd de wereld tegemoet. Ze leren hun oordeel uit te stellen, zijn open-minded en empathisch. Ze kunnen kijken en ervaren vanuit meerdere perspectieven. Zij kennen hun sterke en minder sterke kanten en maken op basis van zelfreflectie keuzes voor hun toekomst.
3. We vergroten ieders bewustzijn van zijn/haar impact op het klimaat. Daarnaast creëren we een gezonde schoolomgeving waar aandacht is voor de fysieke en mentale gezondheid. De scholengroep levert op die manier een bijdrage aan een duurzame en gezonde toekomst.

Theoretisch kader

Wettelijke opdracht

Sinds 2006 zijn scholen wettelijk verplicht om burgerschapsonderwijs te integreren in hun curriculum, zoals vastgelegd in de Wet op het voortgezet onderwijs. In 2021 is deze wet aangescherpt, met de volgende formulering:

Artikel 2.2. Actief burgerschap en sociale cohesie

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
  - a. het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school;
  - b. het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving; en
  - c. het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het eerste lid, onder c, genoemde verschillen.

(Wet voortgezet onderwijs, 2020, Artikel 2.2).

Een belangrijk onderdeel van de wet is het bijbrengen van de basiswaarden van de democratische rechtstaat, namelijk:

- *Vrijheid*: alle mensen in Nederland zijn vrij om te denken en te doen wat ze willen, zolang ze daarbij de vrijheid en gelijkwaardigheid van anderen respecteren.
- *Gelijkheid*: iedereen in Nederland is gelijkwaardig aan elkaar en is gelijk voor de wet.
- *Solidariteit*: gemeenschappelijke waarden die betrekking hebben op de omgang tussen mensen, zoals respect, verdraagzaamheid, integriteit en verantwoordelijkheidszin.

(Wet voortgezet onderwijs, 2020, Artikel 2.2; Expertisepunt Burgerschap, n.d.).

Scholen moeten aangeven hoe deze basiswaarden herkenbaar in het onderwijsprogramma aandacht krijgen. De volgende acht waarden geven richting aan concrete uitwerking:

1. Vrijheid van meningsuiting
2. Gelijkwaardigheid
3. Begrip voor anderen
4. Verdraagzaamheid
5. Afwijzen van onverdraagzaamheid
6. Afwijzen van discriminatie
7. Autonomie
8. Verantwoordelijkheidsbesef

Daarnaast is het niet alleen belangrijk dat burgerschapsonderwijs in het curriculum wordt opgenomen, maar ook dat het daadwerkelijk in praktijk wordt gebracht. Er dient specifieke aandacht te zijn voor het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties, waarbij de school fungeert als een oefenplaats waar door leerlingen actief geoefend kan worden met

de basiswaarden. Verder moet het burgerschapsonderwijs doelgericht en samenhangend worden aangeboden.

'Doelgericht' houdt in dat er concrete leerdoelen worden vastgesteld en dat duidelijk moet zijn welke competenties binnen het burgerschapsonderwijs van de Johan de Witt Scholengroep worden nagestreefd. Het programma moet een logische opbouw kennen en de verschillende onderdelen dienen in samenhang gepresenteerd te worden. Bovendien moet het burgerschapsonderwijs herkenbaar en zichtbaar zijn in de praktijk. Om te controleren of de leerdoelen worden behaald, is het essentieel om de leerresultaten systematisch in kaart te brengen (Inspectie van het Onderwijs, n.d.).

Inspectie & basisvaardigheden

De inspectie van het onderwijs houdt toezicht op naleving van de wet en de minimumeisen waaraan de school moet voldoen. Het verbeteren van de basisvaardigheden heeft expliciete aandacht in het toezicht van de Inspectie van het Onderwijs. Burgerschap maakt onderdeel uit van de basisvaardigheden, naast Nederlandse taal en rekenen-wiskunde. De inspectie heeft hiervoor een nieuwe standaard opgenomen in het toezichtskader: *OPO Standaard Basisvaardigheden*.

OPO. Standaard Basisvaardigheden

Het onderwijs in basisvaardigheden bereidt de leerlingen voor op het vervolgonderwijs, de arbeidsmarkt en de samenleving.

Basiskwaliteit

De school heeft voor het onderwijs in de basisvaardigheden Nederlandse taal (mondelijke taalvaardigheid, lezen, schrijven, begrippenlijst en taalverzorging), rekenen/wiskunde (getallen, verhoudingen, meten en meetkunde, en verbanden) en burgerschap een doelgericht en samenhangend curriculum dat past bij de leerlingenpopulatie van de school.

Voor Nederlandse taal en rekenen/wiskunde is de inhoud van het curriculum ten minste dekkend voor de kerndoelen en werkt het toe naar de referentieniveaus. Het curriculum kent een logisch doorlopende opbouw van doelen en bereidt leerlingen voor op de volgende leerjaren, het vervolgonderwijs, de arbeidsmarkt en de samenleving. De uitvoering van het curriculum is herkenbaar in de onderwijspraktijk.

Burgerschap richt zich in ieder geval op bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de kennis, houdingen en vaardigheden die daarbij van belang zijn. Dat geldt ook voor de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn in de pluriforme democratische samenleving, en de kerndoelen (*) die daaraan gerelateerd zijn.

(*): De wettelijke opdracht tot bevordering is ook herkenbaar in een aantal kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, die eveneens op sociale en maatschappelijke competenties betrekking hebben. Te denken valt met name aan de kerndoelen 35, 36, 38, 43, 44, 45 en 47.

(Inspectie van het Onderwijs, n.d.)

SLO-conceptkerndoelen burgerschap

Kerndoelen dienen als de wettelijke basis voor elke school in het funderend onderwijs, zowel in het primair onderwijs (PO) als in de onderbouw van het voortgezet onderwijs (VO). In maart 2024 heeft het SLO conceptkerndoelen voor burgerschap gepubliceerd (SLO, 2024). Deze kerndoelen hebben echter nog geen formele status en blijven concepten totdat formele politieke besluitvorming heeft plaatsgevonden en ze zijn opgenomen in de wetgeving. Desondanks bieden deze conceptkerndoelen al wel een richtlijn voor het burgerschapsonderwijs. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de domeinen en kerndoelen voor burgerschap in het primair onderwijs (PO) en de onderbouw van het voortgezet onderwijs (VO), zoals vastgesteld door SLO in 2024. Zie verdere uitwerking [SLO Concept kerndoelen 2024](#)

OVERZICHT DOMEINEN EN KERNDOELEN BURGERSCHAP

DOMEIN	Kerdoel onderbouw VO
A. SCHOOLCULTUUR	1. Schoolcultuur
B. SAMENLEVING EN DEMOCRATIE	2. Diversiteit
	3. Democratische waarden
	4. Maatschappelijke betrokkenheid
	5. Democratische betrokkenheid
C. MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN	6. Maatschappelijke vraagstukken

(SLO, 2024)

Visie op burgerschap

Bij de Johan de Witt Scholengroep staat de ontwikkeling van leerlingen tot actieve en verantwoordelijke burgers centraal. Naast de wettelijke opdracht voor burgerschapsonderwijs zijn er door de Johan de Witt scholengroep eigen schooldoelen en een specifieke visie op burgerschap ontwikkeld. Deze visie legt de nadruk op wereldburgerschap, duurzaamheid en internationale competenties. Het burgerschapsonderwijs richt zich op het bevorderen van mondiale betrokkenheid en het ontwikkelen van interculturele competenties, met een sterke focus op duurzaamheidsbewustzijn.

Wereldburgerschap

Burgerschapsonderwijs stimuleert leerlingen om actief onderdeel te zijn van een pluriforme democratische samenleving. Het gaat over wat je kan met verschillende vrijheden en rechten voor jezelf, een ander en de samenleving (Eidhof, 2022). De Nederlandse samenleving is de afgelopen eeuwen steeds internationaler geworden. Actuele maatschappelijke vraagstukken zoals migratie en klimaatproblematiek spelen op alle niveaus: op school, maar ook elders in de wereld. Ze vragen om mondiale oplossingen en om leerlingen die hiermee om kunnen gaan.

Wereldburgerschapsonderwijs staat internationaal in de schijnwerpers, gesteund door organisaties zoals UNESCO, Nuffic, de OESO en door initiatieven gerelateerd aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs) en de Europese Dublin Declaration on Global Education (UNESCO, 2015; Nuffic, 2019; OECD, 2018). UNESCO benadrukt wereldburgerschap als middel om mondiale problemen zoals mensenrechtenschendingen, ongelijkheid en armoede aan te pakken en pleit ervoor dat leerlingen leren bij te dragen aan meer vreedzame, inclusieve en duurzame samenlevingen. Nuffic en de OESO benadrukken de noodzaak van internationale vaardigheden als essentieel onderdeel van het onderwijs in de 21e eeuw, met het oog op de opkomst van nieuwe machtsblokken wereldwijd. Europese en nationale netwerken en verklaringen ondersteunen en bevorderen de implementatie van wereldburgerschap in het onderwijs (UNESCO, 2017).

De Duurzame Ontwikkelingsdoelen zijn wereldwijd bekend als de Sustainable Development Goals (SDGs). In 2015 hebben alle 193 landen die lid zijn van de Verenigde Naties (VN) de doelen aangenomen, waaronder Nederland (United Nations, 2015). Met deze doelen willen zij in 2030 een duurzame wereld voor iedereen bereiken waarin niemand wordt buitengesloten. De doelen gelden voor alle landen en voor alle mensen. Uiteraard heeft het committeren van Nederland aan deze SDGs implicaties voor het Nederlandse onderwijs. Ook het onderwijs en scholen zullen moeten meewerken aan deze duurzaamheidsdoelen en hun leerlingen hierin moeten onderwijzen. Een van de SDGs is zelfs expliciet gericht op

onderwijs, namelijk SDG 4 'kwaliteitsonderwijs'. In het licht van burgerschapsonderwijs is met name target 4.7 binnen deze SDG van belang:

"Er tegen 2030 voor zorgen dat alle leerlingen kennis en vaardigheden verwerven die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te bevorderen, onder andere via vorming omtrent duurzame ontwikkeling en duurzame levenswijzen, mensenrechten, gendergelijkheid, de bevordering van een cultuur van vrede en geweldloosheid, wereldburgerschap en de waardering van culturele diversiteit en van de bijdrage van de cultuur tot de duurzame ontwikkeling" (United Nations, 2015).

Dit betekent dat hier voor Johan de Witt Scholengroep een belangrijke opdracht ligt. De school onderschrijft het belang van het verbreden van de wettelijke burgerschapsopdracht en acht een internationale en mondiale visie op burgerschapsonderwijs essentieel.

Internationale competenties

Op de Johan de Witt scholengroep zitten leerlingen met verschillende culturele achtergronden, uit diverse sociaaleconomische omgevingen, met uiteenlopende voorkeuren, verschillende opleidingsniveaus en afkomstig uit zowel het reguliere primair onderwijs als nieuwkomers, samen bij elkaar op één school.

Binnen de muren van deze school begint voor leerlingen hun kennismaking met de wereld. Ze worden deel van een micro-samenleving die hen blootstelt aan een verscheidenheid aan mensen, denkwijzen, culturen, religies en sociaaleconomische klassen. Deze dagelijkse interacties dragen bij aan de realisatie van belangrijke burgerschapsdoelen, waardoor de school niet alleen een plaats van academische vorming is maar ook een voorbereiding op het leven in een globaliserende samenleving.

De keuze van de Johan de Witt Scholengroep om wereldburgerschap centraal te stellen in het burgerschapsonderwijs erkent en benut de diversiteit van de leerlingpopulatie. Dit wereldburgerschapsonderwijs richt zich op het ontwikkelen van internationale competenties. Internationale competenties verwijzen naar een reeks vaardigheden, kennis en attitudes die individuen in staat stellen effectief en respectvol te navigeren in verschillende culturele contexten en deel te nemen aan een geglobaliseerde wereld (Nuffic, 2019).

Het Nuffic (2019) maakt binnen de internationale competenties een onderscheid tussen:

- **Interculturele competenties:** Het vermogen om effectief en gepast te communiceren in interculturele situaties gebaseerd op iemands kennis, vaardigheden en houding. Aan de basis van interculturele competenties staan de attitudes (respect, openheid en nieuwsgierigheid). Deze attitudes kunnen een voorwaarde zijn voor het opdoen van kennis en begrip (o.a. zelfbewustzijn, begrip van het concept cultuur) en vaardigheden (observeren, luisteren, evalueren, analyseren, interpreteren en verbinden).
- **Internationale oriëntatie:** Door het toevoegen van een internationale oriëntatie aan het onderwijs doen leerlingen en leerlingen kennis op van internationale kwesties, organisaties en opvattingen. Internationale oriëntatie gaat om het vermogen om zowel maatschappelijke als professionele kwesties vanuit internationale en buitenlandse perspectieven te benaderen. Internationale oriëntatie is daarom ingedeeld in twee subcategorieën, namelijk oriëntatie op de maatschappij en wereld, en oriëntatie op opleiding en beroep.
- **Persoonlijke ontwikkeling:** Een aantal eigenschappen zijn cruciaal voor het functioneren in internationale omgevingen en worden er ook door bevorderd, zoals bijvoorbeeld zelfstandigheid, doorzettingsvermogen en creativiteit. De Johan de Witt Scholengroep heeft deze eigenschappen uitgewerkt in een leerlingprofiel. Het

wereldburgerschapsonderwijs draagt bij aan de ontwikkeling van deze eigenschappen.

Duurzaamheid

Naast het verbreden van de burgerschapsopdracht naar wereldburgerschap en de focus op internationale competenties, kiest de Johan de Witt scholengroep voor een derde aandachtsgebied binnen het burgerschapsonderwijs, namelijk duurzaamheid.

Nederland heeft zich verbonden aan de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs) en wil deze in 2030 behaald hebben, zowel hier als in de rest van de wereld. Voor een aantal doelen heeft Nederland een stevige basis, bijvoorbeeld voor de doelen voor werk, onderwijs, gezondheid en de rechtsstaat. Maar de kans is groot dat Nederland de doelen voor milieubescherming niet haalt. Vooral de biodiversiteit en natuur staan onder druk (SDG 14 en 15). Ondanks dat de gevolgen van klimaatverandering steeds zichtbaarder worden, loopt Nederland achter met de aanpak van klimaatverandering (SDG 13) ten opzichte van andere Europese landen (SDG Nederland, n.d.).

De Europese Commissie is vastbesloten de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDGs) te verwezenlijken en kwaliteitsonderwijs (SDG 4) is essentieel voor de verwezenlijking van alle SDGs. Overeenkomstig de cruciale rol van een leven lang leren, is het ontwikkelen van duurzaamheidscompetenties door middel van onderwijs en opleiding een beleidsdoelstelling geworden voor de EU en haar lidstaten. Duurzaamheid is een van de belangrijkste prioriteiten van de Europese Commissie op het gebied van onderwijs en opleiding voor 2019-2024 (Bianchi, Pisiotis, & Cabrera, 2022).

Om de gezondheid van onze planeet en onze volksgezondheid te beschermen, is het van cruciaal belang dat duurzaamheid in onze onderwijs- en opleidingsstelsels wordt geïntegreerd. Onderwijs stelt leerlingen in staat competenties te ontwikkelen en de kennis, vaardigheden en attitudes te verwerven die nodig zijn om onze planeet echt naar waarde te schatten en actie te ondernemen om deze te beschermen. Dit zal helpen om de overgang te maken naar een eerlijkere, groenere economie en samenleving.

De Europese Commissie heeft *GreenComp* ontwikkeld als referentiekader voor duurzaamheidscompetenties op EU-niveau (Bianchi, Pisiotis, & Cabrera, 2022). Het kader zet vier competentiegroepen in verband met duurzaamheid uit. Dat zijn competenties die leerlingen van alle leeftijden zouden moeten verwerven. Iedere groep bestaat uit drie onderdelen.

Het belichamen van duurzaamheidswaarden

- het waarderen van duurzaamheid
- het ondersteunen van eerlijkheid
- het bevorderen van de natuur

Het omarmen van de complexiteit van duurzaamheid

- systeemdenken
- kritisch denken
- probleemafbakening

Het nastreven van duurzaamheid

- politieke handelingscompetentie
- collectieve actie
- individueel initiatief

Het visualiseren van een duurzame toekomst

- toekomstgeletterdheid
- aanpassingsvermogen
- verkennend denken

GreenComp geeft antwoord op de ambities van de Europese Green Deal. In een aantal beleidsdocumenten beveelt de Europese Commissie uitdrukkelijk aan om onderwijs en opleiding te activeren door vaardigheden, met inbegrip van om- en bijscholing, te ontwikkelen en door te investeren in leren voor ecologische duurzaamheid. In de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 wordt ook benadrukt hoe belangrijk de rol van onderwijs en opleiding is om de EU in staat te stellen tegen 2050 een klimaatneutraal continent te worden (European Education Area, 2022; Council of the European Union, 2022; Bianchi et al., 2022).

Leerlingen als ‘Agents of change’

De Johan de Witt Scholengroep zet zich in om aan de hand wereldburgerschapsonderwijs leerlingen niet alleen op te leiden, maar hen ook bekwaam te maken als changemakers in zowel lokale, nationale als internationale contexten. Er wordt nadruk gelegd op de integratie van wereldburgerschap, internationale competenties en duurzaamheidscompetenties, die essentieel zijn om leerlingen te inspireren en hen het vertrouwen te geven dat zij impact kunnen maken.

De school beoogt leerlingen bewust te maken van hun invloed op zowel lokale gemeenschappen als mondiale schaal. Door onderwijs over mondiale uitdagingen zoals klimaatverandering, sociale ongelijkheid en mensenrechten, worden leerlingen aangemoedigd actieve rollen op zich te nemen in het creëren van duurzame en rechtvaardige oplossingen.

Het curriculum omvat uitgebreide modules over interculturele vaardigheden en internationale oriëntatie, voorbereidend op effectieve interacties en samenwerking met diverse culturele groepen. Dit curriculum benadrukt het respecteren van culturele verschillen en het actief bijdragen aan gemeenschappelijke doelen op internationaal vlak.

Duurzaamheidseducatie wordt in alle aspecten van het burgerschapsonderwijs geïntegreerd. Leerlingen ontwikkelen cruciale competenties zoals systeemdenken en kritische evaluatie, en worden aangespoord tot zowel individuele als collectieve acties die onze planeet ten goede komen.

Deze benadering resulteert in een leeromgeving die leerlingen niet alleen informeert over wereldwijde vraagstukken, maar hen ook uitrust met de noodzakelijke vaardigheden en het zelfvertrouwen om als verantwoordelijke burgers te handelen. Door projecten, discussies en samenwerkingen die grensoverschrijdend zijn, ontwikkelen leerlingen essentiële vaardigheden om effectieve deelnemers en actieve bijdragers te worden in een steeds veranderende wereld. In hun rol als agents of change worden leerlingen gestimuleerd om initiatieven te nemen die niet alleen hun eigen leven verrijken, maar ook positieve invloeden hebben op hun gemeenschappen en daarbuiten.

Curriculum burgerschapsonderwijs

Uitgangspunten curriculum burgerschap

Kennis voor vaardigheden

Onderzoek en theoretische inzichten onderstrepen het cruciale belang van een kennisrijk curriculum voor het verbeteren van de leerprestaties en leesvaardigheden van alle leerlingen, in het bijzonder die afkomstig uit sociaaleconomisch minder bevoorrechte milieus (Hirsch, 2019; Grissmer et al., 2023). Kennis is cumulatief en cultureel bepaald, en een coherent en systematisch opgebouwd curriculum is essentieel voor het bevorderen van gelijke onderwijskansen en diepgaand begrip (Hirsch, 2016).

Een solide basis van algemene en culturele kennis is onmisbaar voor leerlingen om tekstinterpretatie te vergemakkelijken en actief deel te nemen aan maatschappelijke en politieke discussies. Een gestructureerd en inhoudelijk rijk curriculum is van cruciaal belang voor het verkleinen van de prestatiekloof tussen verschillende leerlingengroepen door iedereen toegang te bieden tot belangrijke culturele en wereldkennis.

Het curriculum voor burgerschapsonderwijs van de Johan de Witt Scholengroep weerspiegelt deze inzichten door vanaf het eerste jaar een sterke nadruk te leggen op kennisverwerving. De opbouw van deze kennisbasis in de beginjaren stelt leerlingen in staat hun kennis in latere jaren toe te passen in praktische projecten en activiteiten die bijdragen aan zowel hun persoonlijke ontwikkeling als aan maatschappelijke verbeteringen.

Constructieve afstemming

Een ander belangrijk component van het curriculumontwerp is het principe van constructieve afstemming. Dit concept benadrukt de harmonieuze integratie van alle curriculumonderdelen—leeruitkomsten, leeractiviteiten en toetsing—om effectief leren te bevorderen (Biggs, 2003; Biggs & Tang, 2011).

De toepassing van constructieve afstemming binnen het curriculum is cruciaal omdat het een heldere en coherente structuur creëert waarbinnen leerlingen precies begrijpen wat van hen wordt verwacht en hoe zij aan die verwachtingen kunnen voldoen. Dit wordt bereikt door leerdoelen expliciet te koppelen aan onderwijsmethoden en beoordelingscriteria. Een dergelijke aanpak bevordert diepere kennis van kernconcepten en essentiële vaardigheden, wat leidt tot betere academische prestaties en een grondiger begrip van burgerschapscompetenties.

Daarnaast stimuleert het docenten om leeractiviteiten te ontwerpen die niet alleen informatief zijn, maar ook interactief en afgestemd op de leerbehoeften van de leerlingen. Dit bevordert actieve betrokkenheid en moedigt leerlingen aan tot kritisch en analytisch denken—vaardigheden die onmisbaar zijn voor academische, persoonlijke en professionele ontwikkeling.

Het principe van constructieve afstemming ondersteunt ook de verantwoordelijkheid tegenover accreditatieorganen zoals de Inspectie van het Onderwijs door te demonstreren dat het curriculum coherent, uitgebreid en effectief is in het bereiken van de gestelde educatieve doelen. Door deze benadering te integreren in het burgerschapsonderwijs, is ervoor gezorgd dat alle onderdelen van het curriculum effectief bijdragen aan de beoogde leeruitkomsten en dat het programma aan de hoogste onderwijsnormen voldoet.

Curriculumkenmerken van de Wereldcampus

1. **Aansluiting bij (concept)kerndoelen:** Elk curriculumonderdeel sluit aan bij de kerndoelen zoals vastgesteld door SLO, waarbij nadruk ligt op wereldburgerschap, internationale competenties en duurzaamheid. Alle leerdoelen zijn specifiek en expliciet vastgelegd, wat consistentie in de kwaliteit van het onderwijs garandeert en zorgt voor gelijke leeropportunities voor alle leerlingen.
2. **Kennisgericht:** De modules zorgen voor een naadloze integratie van theoretische kennis en praktische toepassingen, waarbij kennis de basis vormt voor/ vooraf gaat aan de praktijkopdrachten.
3. **Gebalanceerd:** De inhoud is evenwichtig verdeeld over de beschikbare periodes, met elk onderdeel dat logisch bijdraagt aan de cumulatieve kennisopbouw, zodat leerlingen geleidelijk aan complexere concepten kunnen begrijpen en toepassen.
4. **Gefocust:** Door een aanhoudende focus op kernonderwerpen of disciplines, ontwikkelt het curriculum sterke denkwijzen en vermijdt het oppervlakkigheid, wat zorgt voor grondig begrip en vaardigheid in elk studiegebied.
5. **Samenhangend:** Het curriculum is zodanig ontworpen dat leerlingen de samenhang tussen verschillende inhouds kunnen zien, wat het leerproces vergemakkelijkt door de verbinding met eerder geleerde stof.
6. **Cumulatief:** Kennis en vaardigheden worden stapsgewijs opgebouwd en verdiept door frequente herhalingen, waardoor leerlingen een stevige basis krijgen waarop ze voort kunnen bouwen.
7. **Geschikt:** Het curriculum is aangepast aan de diverse capaciteiten van de leerlingen, waarbij het zowel uitdagend als toegankelijk is voor alle leerlingen, ongeacht hun beginniveau.
8. **Relevante en centrale vraagstukken:** Het curriculum behandelt fundamentele vraagstukken die kritisch denken stimuleren en praktische relevantie hebben. Elke module bevat een centraal vraagstuk dat theorie en praktijk verbindt, waardoor leerlingen diepgaande inzichten verwerven en beter voorbereid zijn op real-world toepassingen.
9. **Interdisciplinaire aanpak:** Modules worden ontwikkeld met input vanuit verschillende disciplines, waarbij docenten en experts uit relevante velden samenwerken om een rijke leerervaring te bieden.
10. **Duurzaamheidsdoelen (SDG's):** Integratie van de SDG's bevordert niet alleen bewustzijn en actie op het gebied van duurzaamheid, maar bereidt leerlingen ook voor om actieve bijdragers te zijn aan een duurzamere wereld.
11. **Service as action:** De modules bevatten componenten waarbij leerlingen door middel van hun projecten en activiteiten positieve impact kunnen hebben op de gemeenschap.
12. **Authentieke assessment:** Beoordelingen zijn ontworpen om de toepassing van verworven kennis en vaardigheden in realistische en relevante scenario's te testen, waardoor leerlingen beter voorbereid zijn op echte beroepspraktijken.

13. **Spiraalvormig:** Het curriculum is spiraalvormig opgebouwd, waarbij de thema's elk schooljaar terugkomen en in complexiteit toenemen. Deze opbouw zorgt voor een stevige basis en voortdurende verdieping van kennis en vaardigheden.

(Biggs & Tang, 2011; William, 2013; Willingham, 2009; Wiggins & McThighe, 2005; Hirsch, 1987; Kneyber et al., 2022).

Didactiek

Kijkwijzer & Klimwijzer

Om recht te doen aan de unieke schoolcontext van de Johan de Witt Scholengroep is er een kijkwijzer voor effectief onderwijs ontwikkeld. Deze kijkwijzer definieert wat een effectieve les inhoudt en specificeert wat dat betekent voor het pedagogisch en didactisch handelen van iedere docent. Voor leerlingen is altijd duidelijk dat het gaat om een les op de Johan de Witt Scholengroep. Daarnaast is er een JdW-Klimwijzer ten behoeve van het leerlinghandelen ontwikkeld. Op deze manier is voor iedereen duidelijk wat de verwachtingen zijn ten aanzien van leren en gedrag. De JdW-Klimwijzer versterkt het begrip van de leerlingen over hun rol in het leerproces en motiveert hen om hoger te 'klimmen' op de 'school ladder', wat symbool staat voor schoolsucces. Door het gebruik van de JdW-Klimwijzer worden leerlingen gestimuleerd om steeds meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leren, waarbij ze de noodzakelijke gedragsmatige en academische vaardigheden ontwikkelen om effectief te zijn in hun leerproces.

SSIBL

Socio-Scientific Inquiry-Based Learning (SSIBL) staat voor een didactische aanpak die leerlingen helpt om onderzoekend te leren over maatschappelijke vraagstukken met een wetenschappelijke of technologische inslag. Deze methode stimuleert de wetenschappelijke en technologische vaardigheden en integreert ook het kritisch denken. Leerlingen worden aangemoedigd om geïnformeerde beslissingen te maken en actief deel te nemen aan maatschappelijke discussies. SSIBL richt zich op het voorbereiden van leerlingen op actief en verantwoordelijk wereldburgerschap, waarbij ze leren de impact van wetenschap en technologie op hun dagelijks leven en de bredere samenleving kritisch te beoordelen.

Lezen

Lezen neemt een centrale rol in binnen het burgerschapsonderwijs van de Johan de Witt Scholengroep. Het verrijkt de leercontext en vergroot het kennisbegrip, wat essentieel is voor succes in alle vakken. Onderzoek toont aan dat een sterke basis in technisch lezen cruciaal is voor tekstbegrip (Stichting leerKRACHT, 2020). Door het lezen van diverse teksten worden leerlingen blootgesteld aan verschillende perspectieven en ideeën, wat hun culturele en sociale bewustzijn vergroot. Deze blootstelling vormt de basis voor zowel hun academische als persoonlijke ontwikkeling.

Binnen de Johan de Witt Scholengroep richt het leesonderwijs zich op het opbouwen van kennis door middel van rijke teksten, die actief worden verwerkt via discussie en schrijven. Er wordt gestreefd naar hoge taalvaardigheidsniveaus (2F, 3F, 4F), die noodzakelijk zijn voor succes in zowel de samenleving als het vervolgonderwijs. Thematisch onderwijs en geïntegreerde vaardigheden rond wereldthema's bevorderen hiermee diepgaand leren. Dit proces bevordert niet alleen het begrip, maar maakt ook differentiatie in het onderwijs mogelijk op basis van het leervermogen van de leerlingen (Buhrs, 2024; Meester, 2021; Bootsma & Naaikens, 2023; Houtveen, 2022).

Lezen is van cruciaal belang binnen de burgerschapsvorming, omdat het leerlingen helpt complexe maatschappelijke vraagstukken te begrijpen en hen in staat stelt actief deel te nemen aan democratische processen. Door het lezen van verschillende soorten teksten ontwikkelen leerlingen een dieper inzicht in maatschappelijke en politieke structuren, evenals een beter begrip van hun eigen rol binnen deze context. Het bevorderen van leesvaardigheid draagt dus direct bij aan de vorming van kritische en goed geïnformeerde burgers.

Elke les begint met tien minuten lezen in een boek dat aansluit bij het behandelde thema of de module. Deze praktijk stimuleert leerlingen voortdurend om hun leesvaardigheid en wereldkennis uit te breiden, passend bij de actuele onderwerpen van de les. Dit structureel lezen versterkt niet alleen hun leesvaardigheid, maar ook hun begrip en betrokkenheid bij de burgerschapsthema's.

Debat

Het integreren van debat in de modules van de Wereldcampus sluit aan bij de onderwijsvisie van de Johan de Witt Scholengroep, waarin wordt gestreefd naar de ontwikkeling van kritische denkvaardigheden en respectvolle communicatie bij leerlingen. Door ruimte te maken voor debat in het curriculum, wordt een leeromgeving gefaciliteerd waarin leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot weloverwogen en actieve deelnemers aan de samenleving.

Debatteren draagt bij aan de ontwikkeling van belangrijke vaardigheden zoals analytisch denken, argumenteren en het beoordelen van verschillende standpunten. Het stelt leerlingen in staat om hun mening te vormen en te uiten op een gestructureerde en onderbouwde manier. Bovendien bevordert debatteren een cultuur van respect en begrip voor diverse perspectieven, wat essentieel is voor het functioneren in een pluriforme en democratische samenleving.

In het kader van burgerschapsvorming helpt debatteren leerlingen om beter inzicht te krijgen in maatschappelijke en politieke kwesties, en versterkt het hun vermogen om deel te nemen aan democratische processen. Door regelmatig deel te nemen aan debatten, ontwikkelen leerlingen niet alleen hun mondelinge vaardigheden, maar ook hun zelfvertrouwen en kritisch denkvermogen.

Externe partners & plusmodules

Een belangrijk onderdeel binnen het programma van de Wereldcampus is de samenwerking met externe partners. Deze samenwerkingen zijn erop gericht om de wereld van buiten de school naar binnen te halen en omgekeerd. Externe partners verzorgen specifieke activiteiten binnen het programma, wat niet alleen bijdraagt aan de diversiteit en relevantie van het onderwijsaanbod, maar ook aan de praktische toepassing van de opgedane kennis.

Voor klas 1 en 2 wordt een aanvullend programma aangeboden in de vorm van plusmodules, veelal op projectbasis. Deze projecten sluiten aan bij de thematiek van de interne modules. De plusmodules worden verzorgd door externe partners of door eigen docenten van de Johan de Witt Scholengroep.

Lesprogramma

Het lesprogramma is opgebouwd rond drie centrale thema's: 'De Wereld en IK!', 'De Maatschappij en IK!' en 'De Aarde en IK!'. Elk thema is opgesplitst in drie modules. Deze modules worden doorlopen in leerjaar 1 en 2 voor alle niveaus, module 3 wordt alleen gevolgd door havo- en vwo-leerlingen in leerjaar 3. Het programma richt zich op het ontwikkelen van kennis over duurzaamheid, mondiale betrokkenheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid, waarbij leerlingen worden uitgedaagd om deze kennis actief toe te

passen. Het gebruik van actuele thema's stimuleert leerlingen om als *agents of change* bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige wereld.

Over 'De Aarde en IK!'

In de modules van het thema 'De Aarde en Ik!' verkennen leerlingen de complexe relatie tussen mens en milieu, waarbij een nadrukkelijke verbinding is gelegd met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties (2015). Dit programma biedt diepgaand inzicht in duurzaamheid, biodiversiteit en de impact van menselijke activiteiten op onze planeet. Door de koppeling met de SDG's verwerven leerlingen kennis over milieu-uitdagingen en hun rol in het bevorderen van mondiale duurzaamheid.

De nadruk ligt op het ontwikkelen van diepgaande kennis over duurzaamheidsthema's zoals klimaatverandering, natuurbehoud, duurzaam beleid en groene technologieën. Daarnaast worden leerlingen gestimuleerd om deze kennis toe te passen en verder te verdiepen door middel van Socio-Scientific Inquiry Based Learning (SSIBL) (Knippels & Van Harskamp, 2018). Dit onderzoeksproject bevordert het gebruik van wetenschappelijke methoden door leerlingen om reële duurzaamheidsvraagstukken te onderzoeken en op te lossen.

Over 'De wereld en IK!'

In de modules van het thema 'De Wereld en Ik!' maken leerlingen kennis met verschillende culturen en identiteiten, zowel uit het heden als het verleden. Het programma biedt een diepgaand inzicht in de diversiteit tussen mensen en groepen mensen en heeft als doel om leerlingen kennis, interesse en respect bij te brengen met betrekking tot deze verschillen. Tijdens de modules wordt er gewerkt aan de interculturele competenties van leerlingen. Het Nederlandse perspectief staat niet altijd centraal; er wordt gestreefd naar een wereldwijd perspectief op culturen, identiteiten, culturele uitingen en historische sporen.

Onderwerpen die bijvoorbeeld aan bod komen, zijn: cultuurverschillen, de rol van thuistalen, de betekenis van feestdagen en herdenkingen, LHBTIQ+ kwesties, het (Nederlandse) slavernijverleden, stereotypen en de erfenis van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging in de jaren 1950 en 1960. Door een brede kennisbasis te creëren, helpen we leerlingen om de complexe verhoudingen en verschillen in onze huidige wereld beter te begrijpen.

Over 'De Maatschappij en IK!'

In de modules van het thema 'De Maatschappij en Ik!' maken leerlingen kennis met diverse (politieke) actoren en instellingen die relevant zijn voor de thema's democratie, inspraak en macht. Het programma biedt een diepgaand inzicht in het democratisch proces in Nederland en in de internationale machtsverhoudingen en politieke organen, zoals de Verenigde Naties. De wisselwerking tussen mondiale doelen en politieke beslissingen wereldwijd wordt eveneens nader toegelicht en uitgewerkt.

Naast aandacht voor het Nederlandse politieke landschap wordt ook aandacht besteed aan internationale politiek en machtsverhoudingen. Onderwerpen die bijvoorbeeld aan bod komen zijn: democratie versus dictatuur, de werking van de democratie in Nederland, het demonstratierecht, lokale en gemeentelijke inspraak en het doel en de werking van de Verenigde Naties. Door een brede kennisbasis te creëren, helpen we leerlingen om de complexe (politieke) maatschappij in binnen- en buitenland beter te begrijpen en om zelf weloverwogen gebruik te maken van politieke rechten.

Leeruitkomsten

Per thema en module zijn er leerdoelen vastgesteld. Per week zijn deze uitgesplitst in kennisdoelen en attitude- en vaardigheidsdoelen. Deze doelen zijn opgenomen in 'kenniskaarten'. Kenniskaarten zijn waardevolle hulpmiddelen die leraren helpen om leerdoelen effectief te vertalen naar specifieke leeractiviteiten. Door het bieden van een gestructureerd overzicht van de benodigde kennis en vaardigheden, ondersteunen kenniskaarten leraren bij het plannen en uitvoeren van lessen. Kenniskaarten bevatten essentiële informatie zoals relevante voorkennis, begrippenlijsten, didactische aanbevelingen en mogelijke misvattingen. Ze geven een duidelijk beeld van de leerdoelen en hoe deze te bereiken via specifieke lesactiviteiten. Dit helpt leraren om de lesstof op een georganiseerde en begrijpelijke manier aan leerlingen over te brengen. Het gebruik van kenniskaarten zorgt ervoor dat leerdoelen op een gestructureerde manier worden vertaald naar lesdoelen. Dit maakt het makkelijker voor leraren om gerichte leeractiviteiten te plannen die bijdragen aan het behalen van de beoogde leerresultaten. Door de duidelijke richtlijnen en voorbeelden in kenniskaarten kunnen leraren effectiever lesgeven, wat de leerprestaties van leerlingen verbetert.

Beoordeling

Gedurende het schooljaar worden de leerlingen op verschillende manieren getoetst om hun ontwikkeling in kennis, houding en vaardigheden te volgen. Het toetsproces omvat zowel formatieve als summatieve evaluaties, gericht op de voortgang gedurende de periode, het jaar en over de leerjaren heen. Door deze verschillende vormen van toetsing krijgen leerlingen de kans om hun vaardigheden op diverse gebieden te ontwikkelen en te tonen.

Leerlingen voltooien voor elke module drie opdrachten: een eindopdracht, een kennisexamen en een reflectieverslag. Iedere module omvat een eindopdracht waarbij de mate van zelfstandigheid in het uitvoeren van de eindopdracht jaarlijks wordt vergroot.

Bij de module 'De Wereld en Ik!' voeren de leerlingen een bronnenonderzoek uit, waarbij zij verschillende betrouwbare bronnen combineren tot een samenhangend betoog. In de module 'De Maatschappij en Ik!' voeren de leerlingen een onderzoek uit gebaseerd op Socio-Scientific Inquiry Based Learning (SSIBL). Hierbij stellen zij een hoofdvraag op, formuleren hypothesen, verzamelen data en presenteren deze data in een verslag. Daarnaast ontwikkelen leerlingen in deze module hun argumentatievaardigheden en leren zij argumenten te presenteren via een debat of een aan debat gerelateerde vorm.

De eindopdracht vormt het grootste deel van het eindcijfer voor de wereldcampus en wordt steeds beoordeeld aan de hand van een beoordelingsrubriek. Het kennisexamen wordt aan het einde van de module afgenomen en geeft zowel leerlingen als docenten inzicht in de opgedane kennis van de leerlingen over het onderwerp. Dit kennisexamen wordt formatief ingezet. In het reflectieverslag reflecteren leerlingen op de opgedane kennis, houding en vaardigheden van de afgelopen module.

Professionalisering

De Johan de Witt Scholengroep streeft naar voortdurende professionele ontwikkeling van haar docenten en medewerkers om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen en te verbeteren.

Professionaliseringstrajecten schooljaar 2024-2025

Voor het schooljaar 2024-2025 zijn de volgende professionaliseringstrajecten in het kader van burgerschapsonderwijs gepland:

Debat

- **Doelstelling:** Het verbeteren van de debatvaardigheden van docenten om hen in staat te stellen effectieve debatten in de klas te faciliteren.
- **Inhoud:** Dit traject omvat training in debatstrategieën, het ontwikkelen van argumentatievaardigheden en het leren modereren van debatten. Docenten zullen ook leren hoe ze een veilige en respectvolle debatomgeving kunnen creëren waarin alle leerlingen actief kunnen deelnemen.
- **Uitvoering:** De trainingen worden verzorgd door de leerteamvoorzitter en zal bestaan uit een workshop van een dag.
- **Resultaat:** Na afronding van dit traject zijn docenten in staat om debatten effectief te integreren in hun lessen, wat bijdraagt aan de ontwikkeling van kritische denkvaardigheden en respectvolle communicatie bij leerlingen.

Cultureel responsief lesgeven

- **Doelstelling:** Het bevorderen van cultureel responsief lesgeven om een inclusieve en respectvolle leeromgeving te creëren voor alle leerlingen, ongeacht hun culturele achtergrond.
- **Inhoud:** Dit traject richt zich op het vergroten van het bewustzijn van culturele diversiteit en het ontwikkelen van vaardigheden om lesmaterialen en lesmethoden aan te passen aan de diverse behoeften van leerlingen. Er wordt aandacht besteed aan het herkennen en waarderen van culturele verschillen en het aanpakken van mogelijke vooroordelen in de klas.
- **Uitvoering:** De training bestaat uit interactieve workshops, casestudies en het delen van best practices. Sabrina Alhanachi, expert op het gebied van cultureel responsief onderwijs, zal de trainingen leiden.
- **Resultaat:** Docenten zullen beter in staat zijn om een inclusieve leeromgeving te creëren waarin alle leerlingen zich gewaardeerd en begrepen voelen. Dit draagt bij aan een verbeterde leerervaring en betere leerprestaties.

Leergang leiderschap & burgerschap

- **Doelstelling:** Deze leergang heeft als doel school- en/of teamleiders te ondersteunen bij het creëren van een schoolcultuur waarin leerlingen worden opgeleid tot actieve burgers die bijdragen aan een democratische samenleving.

- **Inhoud:** Deze leergang omvat twee thema's: Leidinggeven aan burgerschap; vormgeven van een democratische oefenplaats voor leerlingen & sturen op het vormgeven van burgerschap.
- **Uitvoering:** De leergang wordt aangeboden door 'Expertisepunt Burgerschap' en bestaat uit vijf bijeenkomsten van drie uur. Er worden kennis en ervaringen uitgewisseld. Tijdens deze bijeenkomsten hebben de deelnemers de mogelijkheid om tussentijds te overleggen met één van de adviseurs. Daarnaast krijgen de deelnemers na elke bijeenkomst een praktische opdracht om met hun team uit te voeren.
- **Resultaat:** Na afloop van de leergang is: er onderbouwde kennis opgedaan over wat burgerschap is en hoe wet- en regelgeving verandert; ontwikkeling van een visie op burgerschapsvorming in gang gezet; besproken wat de implicaties voor rol, team en school zijn.

Professionaliseringstrajecten schooljaar 2025-2026

Op basis van de evaluatie van het wereldcampus programma van 2024-2025 wordt het professionaliseringsprogramma voor 2025-2026 bepaald.

Mogelijke professionaliseringstrajecten zijn:

- Scholing voor het voeren van gesprekken over controversiële onderwerpen/ het voeren van 'schurende' gesprekken
- Scholing/training in duurzaamheidsonderwijs
- Scholing/training op het gebied van internationalisering

Evaluatie en kwaliteitszorg

Het doel van de evaluatie en kwaliteitszorg is om de effectiviteit van het Wereldcampus programma op de Johan de Witt Scholengroep te monitoren en waar nodig te verbeteren. Dit proces zorgt ervoor dat de doelstellingen op het gebied van burgerschapsonderwijs worden behaald en dat de kwaliteit consistent blijft.

Evaluatiemethoden

Kwalitatieve evaluaties:

- **Feedback van leerlingen en docenten:** Regelmatige enquêtes en focusgroepen om ervaringen en suggesties te verzamelen.
- **Lesobservaties:** Inzet van docenten en externe experts om de leeromgeving en onderwijsmethoden te beoordelen.

Kwantitatieve evaluaties:

- **Leerresultaten:** Analyse van cijfers en toetsresultaten om academische voortgang te meten.
- **Vragenlijsten:** Periodieke vragenlijsten om de kennis en houding van leerlingen ten opzichte van burgerschapsthema's te beoordelen. De Johan de Witt Scholengroep maakt hiervoor gebruik van de vragenlijst "Zicht op Burgerschap".

Kwaliteitsindicatoren

- **Leerprestaties:** Resultaten van kennisexamens en eindopdrachten.
- **Leerervaringen:** Evaluaties van de leeromgeving en de onderwijsmethoden.
- **Competenties:** Ontwikkeling van interculturele competenties en duurzaamheidscompetenties.

PDCA

PDCA is een cyclisch kwaliteitszorgproces en een systematische benadering die ervoor zorgt dat het burgerschapsonderwijs voortdurend wordt verbeterd. Dit proces bestaat uit vier fasen: Plan, Do, Check en Act (PDCA).

Plan

- **Doelstellingen formuleren:** In deze fase worden duidelijke en meetbare doelstellingen vastgesteld voor het programma van de wereldcampus. Deze doelstellingen zijn gebaseerd op de visie en missie van de school en de wettelijke vereisten.
- **Plan van aanpak ontwikkelen:** Er wordt een gedetailleerd plan van aanpak opgesteld waarin de te nemen stappen, benodigde middelen en tijdslijnen worden beschreven.
- **Professionele ontwikkeling:** Docenten worden voorzien van training en ondersteuning om de benodigde kennis en vaardigheden te verwerven voor de implementatie van het curriculum.

Do

- **Implementatie van het curriculum:** Het plan van aanpak wordt uitgevoerd. Dit omvat het geven van de wereldcampuslessen en het faciliteren van projecten en activiteiten.
- **Ondersteuning van docenten:** Gedurende de implementatie krijgen docenten ondersteuning en begeleiding om ervoor te zorgen dat zij effectief les kunnen geven en het curriculum kunnen aanpassen waar nodig.

Check

- **Monitoring en evaluatie:** Gedurende het schooljaar worden de voortgang en resultaten van het burgerschapsonderwijs gemonitord. Dit gebeurt door middel van:
  - **Leerresultaten:** Analyse van toetsresultaten, eindopdrachten en kennisexamens.
  - **Leerervaringen:** Feedback van leerlingen via enquêtes en interviews, evenals observaties van lessen door collega's en schoolleiders.
  - **Competentieontwikkeling:** Evaluatie van de ontwikkeling van burgerschapscompetenties, zoals interculturele vaardigheden en duurzaamheid.

Act

- **Analyse van evaluatieresultaten:** De verzamelde data wordt geanalyseerd om te bepalen of de doelstellingen zijn behaald en om verbeterpunten te identificeren.
- **Opstellen van verbetermaatregelen:** Op basis van de analyse worden concrete verbetermaatregelen geformuleerd. Dit kan onder meer inhouden het aanpassen van lesmateriaal, het bijstellen van lesmethoden of het intensiveren van de ondersteuning aan docenten.
- **Implementatie van verbeteringen:** De verbetermaatregelen worden in de praktijk gebracht en er wordt een nieuw plan van aanpak opgesteld voor de volgende cyclus van het kwaliteitszorgproces.

Waarborgen

Documentatie en rapportage

De resultaten en verbetermaatregelen worden gedocumenteerd en gerapporteerd aan alle betrokken partijen, waaronder het schoolbestuur, de schoolleiding en docenten. Het lesmateriaal wordt aan de hand van de evaluatie bijgesteld en aangepast.

Follow-up en bijstelling

Periodieke follow-up om te controleren of de verbetermaatregelen effectief zijn en bijstelling waar nodig om de continue verbetering te waarborgen.

Ambities & doelen wereldcampus 2024-2025

Korte termijn doelen & acties

- Lesontwerp door docenten wereldcampus voor periode 1 binnen het vakleerteam.
- Afnemen meting burgerschap (vragenlijst common ground & Risk Changers)
- Plan van aanpak kwaliteitszorg maken
- Onderzoeken mogelijkheden Simulise voor beoordeling/portfolio

Lange termijn doelen & acties

- In kaart brengen van alle burgerschapsactiviteiten op de Johan de Witt Scholengroep
- Het lesprogramma van en met externe partners steviger neerzetten en de aansluiting ervan met de ambities en visie van de school verbeteren en verduurzamen.
- Onderzoeken van burgerschap op ISK en praktijkonderwijs en de mogelijke plek van de wereldcampus
- Onderzoeken van een mogelijke combinatie van de wereldcampus en LOB

Literatuurlijst

- Bianchi, G., Pisiotis, U. and Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp The European sustainability competence framework*, Publications Office of the European Union.
- Biesta, G. (2022). *Wereldgericht onderwijs. Een visie voor vandaag*. Uitgeverij Prognose.
- Biggs, J. (2003). Aligning teaching for constructing learning. *Higher Education Academy*, 1(4), 1-4.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. Open University Press.
- Bootsma, M. & Naaijken, J. (2023). *Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs*. Utrecht: CED-Groep.
- Buhrs, E. (2024). *Effectief Leesonderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Brooks, K. (2013). "Cultural Literacy and Academic Success: The 'Matthew Effect'". *Journal of Education Psychology*, 105(1), 234-248.
- Council of the European Union. (2022). *Proposal for a Council Recommendation on learning for environmental sustainability*. Council of the European Union.
- Eco-schools. (2023). *Over Eco-Schools. Hoe het werkt*. Geraadpleegd op 31 oktober 2023 van: <https://www.eco-schools.nl/over-eco-schools/hoe-het-werkt>
- Eidhof, B. (2022). *Handboek Burgerschapsonderwijs Voor het voortgezet onderwijs Editie Wereldburgerschap*. UNESCO
- Eidhof, B., Janssens, M., en Ris, J. (2022). *Wereldgericht onderwijzen. Biesta in de praktijk*. Nivoz.
- European Education Area. (2021). *Initiatieven rond groen onderwijs*. Geraadpleegd op 19 oktober 2023 van <https://education.ec.europa.eu/nl/focus-topics/green-education/about-green-education>
- European Education Area. (2022). *Leren voor de groene transitie en duurzame ontwikkeling*. Geraadpleegd op 19 okt. 2023 van: <https://education.ec.europa.eu/nl/focus-topics/green-education/learning-for-the-green-transition>
- Grissmer, D., Grimm, K. J., Aiyer, S. M., Murrah, W. M., & Steele, J. S. (2023). *Fostering Knowledge for the Benefit of All*. Educational Researcher.
- Hirsch, E.D., Jr. (2016). *Why Knowledge Matters: Rescuing Our Children from Failed Educational Theories*. Harvard Education Press.
- Hirsch, E. D. (2019). *The Making of Americans: Democracy and Our Schools*. Yale University Press.
- Houtveen, T. (2022). *De zeven pijlers van effectief onderwijs in begrijpend lezen*. Amsterdam: Boom Onderwijs.

- International Baccalaureate Organization. (2014). *The Middle Years Programme: From principles into practice*. Cardiff.
- International Baccalaureate. (2023). *Facts and figures about IB programmes and schools*. IBO. Geraadpleegd op 31 oktober 2023, van: <https://www.ibo.org/about-the-ib/facts-and-figures/>
- Johan de Witt Scholengroep. (2022). *Schoolplan 2023-2027*. Geraadpleegd op 26 oktober 2022, van https://www.iohandewittscholengroep.nl/images/Documenten/JDW_schoolplan_def_0kt2022_v2.pdf
- Kneyber, R., Sluijsmans, D., Devid, V., & López, B. W. (2022). *Formatief handelen*.
- Meester, E. (2021). *Wetenswaardig: Curriculumontwikkeling voor primair onderwijs*. Pica.
- Nuffic. (2019). *Internationale competenties: Een overzicht van de kennis, vaardigheden en houdingen die nodig zijn voor internationale mobiliteit en samenwerking*. <https://www.nuffic.nl/sites/default/files/2020-08/rapport-internationale-competenties.pdf>
- Rieckmann, M. (2018). *Learning to transform the world: key competencies in education for sustainable development*. UNESCO.
- SDGNederland. (2023). *Dit zijn de Sustainable Development Goals*. Geraadpleegd van 4 november 2023, van: <https://www.sdgnederland.nl/de-17-sdgs/>
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. UNESCO.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations: Department of Economic and Social Affairs.
- Willingham, D.T. (2009). *Why Don't Students Like School?* Jossey-Bass.
- Wiliam, D. (2013). *Embedded formative assessment*. Solution Tree Press.

Bijlagen

In de [teamsomgeving 'wereldcampus'](#) zijn de volgende materialen te vinden:

- Docenthandleiding per module inclusief: beoordelingsmatrixen, kenniskaarten per les.
- Leesteksten per module/les
- Werkboekjes per module/les
- Eindopdrachten
- Jaaragenda vakleerteam wereldcampus